

Ole Togeby m. fl.



»Synspunkt« er affødt til Anders Bodelsens udtalelse i AK-TUETL forleden: »Sprogkamp er klassekamp«, der fulgtes op i TVs »Mødested« onsdag. Det er skrevet af Ole Togeby, Birgitte Andersen (foto), Chr. Holten, Else Jensen, Anders Petersen og Erling Zimmermann, alle studenter og lærere på Københavns universitet. De laver et forsøg med et samfundsorienteret studium i dansk.

Sproget en boksehandske i klassekampen - men vi skal lære at slå igen



■ Er der klassekamp i Danmark? Det er der tilsyneladende ikke — i hvertfald ikke, hvis man med ordene forbinder noget med at smide med brosten. Vi taler jo fredeligt om tingene.

Men det betyder ikke, at klassekampen er ophævet — snarere at kampen foregår på en mere »human« og tilsøret måde. Kampen foregår nemlig bl.a. ved ord. Undertrykkerne er som en bokser, der har en hestesko i handsken. Og sproget er som boksehandsken, der formidler, men skjuler de hårde slag, og som får modstanderen og alverden til at tro, at det er leg og spil med regler og fair play.

For det ser jo ikke ud som klassekamp, at der er forskel på arbejderbørns og

lige spil har vi kun valget mellem at sige ja eller nej, sætte kryds eller ikke sætte kryds.

Det er andre, der stiller op, hvad vi kan sætte kryds ved. De kan vedtage love, som vi skal rette os efter. De kan holde taler, og de kan formulere valgløfter i valgkampen lige så vattet og upræcist, som det passer dem: X-partiet vil videre, hvem vil ikke det? Z-partiet går ind for en retfærdig skattepolitik. Det gør alle partier.

Det er en helt skæv situation. Ud over vælgerne er det især rotter i rotteforsøg, man behandler på den måde. Rotten har to knapper at trykke på. Forsøgslederen påvirker så rotten på forskellig måde, indtil den læ-

du på den gale knap, så er der mange, der vil påvirke dig til at trykke på den rigtige næste gang.

■ Imidlertid mangler den allervigtigste del af vort samfundsliv: Arbejdet, produktionen. Når fabriksporten er lukket og du stiller til mønstring ved kontroluret, så har du også kun de to muligheder: Ja eller nej. Ja, det betyder, at du stempler dit kort og adlyder ordren oppefra uden at stille dumme spørgsmål. Siger du nej, er du fyret og står uden noget at leve af.

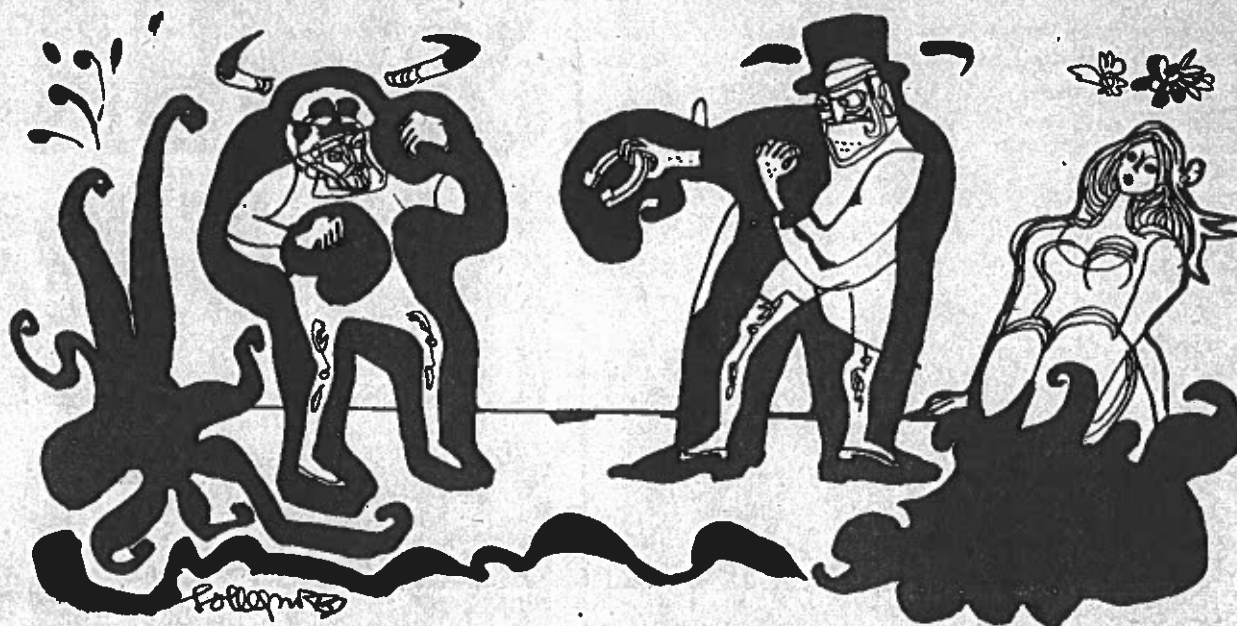
Det er nemlig indlysende, at du ikke giver dig til at diskutere med din maskine om, hvordan arbejdet nu går, og om hvad der skal laves. Det skal du ikke bryde din

lønmodtagerne (modtagerne)!

Og overenskomsterne og aftalerne mellem fagbevægelsen og kapitalisterne er skrevet i et sprog, som ikke har noget at gøre med de almindelige mennesker på arbejdspladserne. Fagbevægelsen har arrangeret kurser for tillidsmændene, hvor de skal lære at læse paragraffer og forstå dem rigtigt. De lærer at udtrykke sig i kapitalisternes sprog: Virksomhedsnævnet har til formål at medvirke til skabelsen af øget arbejdstilfredshed for medarbejderne og en fortsat stigende effektivitet på virksomheden...

Når tillidsmændene så kommer tilbage til arbejdspladserne, vil de pludselig have sværere ved at tale

vi skal lære at slå igen



■ Er der klassekamp i Danmark? Det er der tilsyneladende ikke — i hvertfald ikke, hvis man med ordene forbinder noget med at smide med brosten. Vi taler jo fredeligt om tingene.

Men det betyder ikke, at klassekampen er ophævet — snarere at kampen foregår på en mere »human« og tilsloret måde. Kampen foregår nemlig bl.a. ved ord. Undertrykkerne er som en bokser, der har en hestesko i handsken. Og sproget er som boksehandsken, der formidler, men skjuler de hårde slag, og som får modstanderen og alverden til at tro, at det er leg og spil med regler og fair play.

For det ser jo ikke ud som klassekamp, at der er forskel på arbejderbørns og middelklassebørns sprog. Det ligner en tilfældighed eller en naturlov:

Det hedder ikke slås-kamp, men slagsmål. »Hvorfor det?« »Ulla, prøv nu at udtrykke dig i hele velformede sætninger, ligesom Peter!«

Men middelklassebørn er ofte »dygtige«, fordi de behersker den samme indviklede og korrekte sprogbrug som læreren, der også kommer fra middelklassen. Arbejderbørnene vil hellere være solidariske med det miljø, de kommer fra, og så tage afstand fra lærerens talemåder.

■ Det ser heller ikke ud som klassekamp, når vi går til valg og har indflydelse på, hvem der regerer. Det ligner demokrati. Men i det sprog-

lige spil har vi kun valget mellem at sige ja eller nej, sætte kryds eller ikke sætte kryds.

Det er andre, der stiller op, hvad vi kan sætte kryds ved. De kan vedtage love, som vi skal rette os efter. De kan holde taler, og de kan formulere valgløfter i valgkampen lige så vattet og upræcist, som det passer dem: X-partiet vil videre, hvem vil ikke det? Z-partiet går ind for en retfærdig skattepolitik. Det gør alle partier.

Det er en helt skæv situation. Ud over vælgerne er det især rotter i rotteforsøg, man behandler på den måde. Rotten har to knapper at trykke på. Forsøgslederen påvirker så rotten på forskellig måde, indtil den lærer at trykke på den rigtige knap.

Noget lignende gør sig desværre også gældende ved fordelingen af varer i vort samfund.

Nogle har mange muligheder for sproglige virkemidler: Prøv K's posesuppe, den er lige så god, som mors egen. Annoncerne har næsten ret til at lyve og love guld og grønne skove, uden at kunne holde det.

Men du har ingen mulighed for at sige til fabrikannten, eller til alle dem, der har læst annoncen og måske også hopper på den: K's suppe er dårlig og usund. Og hvem har brug for posesuppe?

Du har kun mulighed for at købe eller lade være. Trykke på den ene knap eller den anden. Og trykker

du på den gale knap, så er der mange, der vil påvirke dig til at trykke på den rigtige næste gang.

■ Imidlertid mangler den allervigtigste del af vort samfundsliv: Arbejdet, produktionen. Når fabriksporten er lukket og du stiller til mønstring ved kontroluret, så har du også kun de to muligheder: Ja eller nej. Ja, det betyder, at du stempler dit kort og adlyder ordren oppefra uden at stille dumme spørgsmål. Siger du nej, er du fyret og står uden noget at leve af.

Det er nemlig indlysende, at du ikke giver dig til at diskutere med din maskine om, hvordan arbejdet nu går, og om hvad der skal laves. Det skal du ikke bryde din hjerne med, for det kommer værkførereren og giver ordrer om.

Derimod vil direktøren sikkert diskutere med aktionærerne om, hvordan deres kapital bedst kan investeres i fabrikken — om man skal købe den eller den maskine.

■ Undertrykkelsen er her ganske tydelig. Men sprogligt set betragtes det bare sjældent som samfundsliv, det der foregår bag fabriksporten.

Det er ikke et offentligt anliggende. Det er noget, der ikke snakkes om og skrives om. Selvom det er det aller vigtigste. Og når man endelig snakker om det, så kalder man dem, der køber arbejdskraften, for arbejdsgiverne (giverne), og dem, der producerer det hele, for

lønmotagerne (modtagerne)!

Og overenskomsterne og aftalerne mellem fagbevægelsen og kapitalisterne er skrevet i et sprog, som ikke har noget at gøre med de almindelige mennesker på arbejdspladserne. Fagbevægelsen har arrangeret kurser for tillidsmændene, hvor de skal lære at læse paragraffer og forstå dem rigtigt. De lærer at udtrykke sig i kapitalisternes sprog: Virksomhedsnævnet har til formål at medvirke til skabelsen af øget arbejdstilfredshed for medarbejderne og en fortsat stigende effektivitet på virksomheden . . .

Når tillidsmændene så kommer tilbage til arbejdspladserne, vil de pludselig have sværere ved at tale med kammeraterne. De formulerer sig nu lidt smartere end de andre, de siger ikke deres mening lige ud, de omskriver den — pakker den ind — så det kan forstås på flere måder.

■ Men hvis det er sproget, der sætter skel og undertrykker, hvorfor laver vi så ikke sproget om? Det skal vi også.

Men man får det ikke lettere af at pille boksehandsken af modstanderen og afsløre, at han har en hestesko skjult — tværtimod. Sådan får man heller ikke afskaffet undertrykkelsen ved at afsløre de sproglige mekanismer, der både skjuler og formidler den. Men man får vist, at der er en modstander, og at han må bekæmpes.